



# Lottes last

Foto's: Kees van de Veen

## REPORTAGE VROUWENOPVANG

Lotte is een spichtig meisje van twaalf. Ze woont met haar moeder, haar zusje en haar broertje in de vrouwenopvang in Groningen, waar slachtoffers van huiselijk geweld langzaam overeind krabbelen. Lotte wil een beter leven. Dit is haar week. Door Maaike Borst en Bas van Sluis

Ik wil een keer normaal slapen. Zonder slaappillen

Lotte schrijft wakker. Ze dromde. Het ging over haar vader. Ze heeft hem al zeven maanden niet gezien. Soms mist Lotte haar vader. Waarom weet ze eigenlijk niet.

Ze ligt op een stapelbed onder een deken met een fleurige hoed. Het kamertje heeft gele muren en op de vloer ligt oranje zeeil. Haar moeder en haar kleine zusje en broertje slapen nog. Met zijn vieren delen ze twee kamertjes waarin je geen stap kunt zetten zonder tegen een bed, een muur, een tas of een deur aan te botsen. Of tegen elkaar.

Lotte vindt het fijn als haar kleine zusje slaapt. Dan is ze rustig en zegt ze geen domme dingen.

Lotte is twaalf jaar oud. Die fleurige dekbedhoes is niet haar dekbedhoes. Hij is van de vrouwenopvang waar ze zeven maanden geleden naartoe gevucht zijn. Lotte weet niet hoeveel meisjes als zij al onder de hoed hebben geslapen. Ze weet niet of ze meisjes zich met zo vonden. Ze weet niet of ze allemaal nachtmeries hadden van hun vader die hun moeder vermoordde.

De vrouwenopvang aan het Martinikerkhof staat in Groningen nog bekend onder de oude naam: het Toevluchtsoord. Tegenwoordig is de opvang onderdeel van stichting Het Kopland. Het is een toevlucht voor slachtoffers van huiselijk geweld. Ze zijn vaak hals over kop vertrokken - weg van de ruzie, van het geschreeuw, van de klappen. Soms blijven een week, anderen meer dan een jaar. Soms komen ze terug.

Het verouderde pand heeft een zolder. Hulpverleners geven daar cursussen in moederschap, ontspanning en liefde. Soms knippen de vrouwen er samen en kijken een lekkere film - *The Sound of Music* of zo - op de grote televisie. Onder het tv-licht op de zolder staat ook een bed. Daar kan een vrouw slapen als alle kamers vol zitten. Deze week is er een schuchter meisje met een baby'tje van vijf maanden.

Op de zolder maakt maatschappelijk werker Rita het bed op. Ze is gewend om naar afschuwelijke verhalen te luisteren - laatst weer over een puberjongen die het voorbeeld van zijn vader volgde en zijn moeder mishandelde. Ze heeft ook genoeg gehoord om te weten dat de moeste vrouwen hier niet alleen maar slachtoffer zijn.

Wat Rita na twintig jaar nog steeds verbaast, is dat het bed op deze zolder zo vaak bereid is. 'Het houdt nooit op', constateert ze. 'We zitten altijd vol.'

Over een paar weken heeft Lotte weer een eigen slaapkamer. Haar moeder vertelde de dag voor haar nachtmierde dat ze een nieuw huis heeft gevonden. De oprang heeft bij de woningbouwverenigingen in de stad Groningen 'urgentie' voor haar geregeld, zodat ze snel een plek kon vinden in deze stad waar ze niemand kennen. Terug naar hun eigen dop kunnen ze niet meer. Te gevaarlijk.

Natuurlijk wil Lotte weer een eigenkamer. Alle gewone kinderen hebben een groot huis met mooie slaapkamers. Het is ook eng: ze moet straks alweer

nieuwe vrienden maken. Op die kamer wil Lotte een poster van boyband One Direction. Vijf superknappe jongens. Liam vindt ze de leukste. Ze tekent zijn naam in dikke, gekleurde letters en knipt ze uit. Het is een soort graffiti op papier. Dat deed ze thuis ook altijd, tekent.

Een nieuw huis is goed nieuws. Lotte vraagt zich af waarom ze juist nu zo eng over haar vader droomt. In het kamertje met nummer 103 staat ze uit het raam over het binnenpluis van de vrouwenopvang. Ze ziet het speeltoestel, de rondlopende drijfwievers en stepjes, de tafeltennisafel waar nooit iemand op speelt, de herfbladeren op de tegels. Op de houten bankjes zit haar moeder vaak te roken, met als de andere vrouwen. Ze praten, ze staren, ze maken soms ruzie omdat ze op elkaar lip zitten.

**Maandagochtend**  
De lange vingers van Chantal friemelen aan haar bruine trui. Afgelopen nagels krabbelen in haar nek. Het tocht in dit kamertje en ze heeft het toch al koud door ijsgeroek. Als de maatschappelijk werker haar iets vraagt, kijkt Chantal naar haar schoenen. Schoenen met hoge hakken, de enige die ze nog heeft.

'Heb je al iets gehoord van Menzis', is de vraag. 'Nee', fluistert Chantal. 'En over je uitkering?' Kort schuift ze haar hoofd.

Chantal en haar zoonje Tommy zitten sinds twee maanden in dit opvanghuis. Ze herinnert zich het



## Jaarlijks sterven vijftig kinderen door huiselijk geweld

- 1 op de 16 Nederlanders zijn jaarlijks slachtoffer van huiselijk geweld. Dat komt meer op ongeveer een miljoen mensen.
- In ongeveer 30 tot 40 procent van de gezinnen waar een ouder wordt mishandeld is ook sprake van kindermishandeling.
- Zo'n 100.000 kinderen zijn jaarlijks geïmponeerd van huiselijk geweld.
- Bij 11 procent van de kinderen die in de opvang zitten is kindermishandeling vastgesteld en bij 4 procent is er een sterk vermoeden van kindermishandeling.
- Jaarlijks sterven 70 vrouwen, 50 kinderen en 25 mannen aan de gevolgen van huiselijk geweld.
- Ongeveer een derde van de kinderen die zijn opgevoerd in een gezin waar agressie en geweld plaatsvond, gebruikt later als volwassenen geweld tegen zijn of haar kinderen.
- In de crisisopvang in Groningen is plaats voor ongeveer 35 vrouwen en 40 kinderen. Op een andere locatie in Groningen - een 'blijf-van-mijn-blijf-huis' - zijn nog dertien andere plekken.
- Gemiddeld trekt een vrouw pas aan de bel na 33 keer geslagen te zijn.

Toevluchtsoord nog van toen ze zestien was en ze haar moeder hier bezocht. Chantal maakt zich niet druk over verzekeringen en uitkeringen. Ze maakt zich zorgen over Tommy. Het is zijn vader voor wie ze ruim een half jaar geleden vluchtte.

Nu ze hier zijn en het rustig is, gaat het beter met haar zoonje. Vrijdag hebben ze zijn zeede verjaardag gevierd. Dat was leuk. Op school kreeg hij een mooie feestmuts en hij is dolblij met zijn nieuwe paraplu. Tommy speelt graag op de kinderkolven van de opvang. Hij bouwt niet langer met zijn hoofd tegen de muur. Hij slaat zichzelf niet meer.

Ze zal zich altijd wel blijven afvragen wat hij overhoudt van het geschreeuw van zijn vader, die hem oploopt in de kast en hem klappen gaf. Elke vrijdagmiddag chat Tommy een kwartierje via de laptop van een van de kinderwerkers met zijn vader. Dat contact doet hem goed.

Maatschappelijk werker Krista wil weten hoe het gaat. Een vier, antwoordt ze. Op een schaal van tien toch nog een flinke omvoldoende. Een week later zal ze de vraag weer krijgen en is het met een punt gestegen.

Chantal is op haar vijfde uit huis geplaatst en ging van pleeggezin naar pleeggezin. Een stil en verlegen kind op zoek naar veiligheid en geborgenheid. Die vond ze pas toen ze haar vriend ontmoette, de vader van Tommy. Een zelfverzekerde man die haar kon beschermen.

'Wat is je wens?', vraagt de maatschappelijk werker.

Na een lange stilte kijkt Chantal op. Eigenlijk voor het eerst. 'Ik wil een keer normaal slapen. Zonder slaappillen.'

Lotte lijkt een heel gewoon twaalfjarig meisje. Een spritige verschijning met lange haren. Ze draagt hippe sportschoenen, skinny jeans, een jas met bontkraag. Gewone twaalfjarige meisjes hebben veel vriendinnen en zitten op straatdancet of zo. Lotte kan hier alleen maar eten, competities, rondhangen en slapen. Als ze in haar eigen dop een vriendin zoekt, mag ze niet naar buiten. Als haar vader haar ziet, wordt hij vast boos. Het is hier niet leuk. Wel veilig.

Als Lotte naar buiten wil, moet ze langs een camera. Ze hangen bij alle uitgangen. Bij de oude grote bruisne deuren die uitkomen op de grote oude gang met versierde plafonds. Bij de glazen deur van de receptie waar altijd iemand zit - ook 's nachts. En bij de fietseingang.

Overal hangen briefjes met regels. Hoe laat het eten klaar is, wie moet schoonmaken, hoe laat de kinderen naar bed moeten, waar je schone handdoeken kunt halen, of je de deur goed achter je dicht wilt doen, dat de kinderen niet van de trapleuning mogen glijden. Een tekst heeft Lotte al zo vaak gelezen dat ze hem kan dromen. *Vandaag is de eerste dag van de rest van je leven. Geen zorgen voor morgen. Leven is het meervoud van lief.*

De kinderen glijden de hele dag van de trapleuning. Ze hebben pret. Ze rennen door de gangen. Lotte ziet ze gaan als ze met haar nieuwe vriendin Hilde rondhangt in het trappenhuis en roddelt over de andere pubes in het huis. Ze grinniken om een klein jongensje dat om hen heen draait en dadelijk diep onder de indruk is van Lotte.

Een buitenlands dame met hoofdlock en een plastic tas vol fruit van de markt schuift voorbij. Ze kijkt niet op of om. Een iele jonge vrouw schiet als een schim de trap af, verstopt in een lange gewaardeerde zwarte jas. Haar oog is nog blauw. Lotte en Hilde hebben gehoord dat ze al drie kinderen heeft. Ze ziet er nog uit als een meisje.

De hoogvongers vrouw die op weg is naar de wasmachine was niet zo oud als Lotte toen ze tegen haar moeder zei: 'Nu gaan we hier weg.' Weg van haar alcoholoverslaande vader, naar het Toevluchtsoord. Twaalf jaar later is ze zelf gevucht voor haar drugverslaafde vriend. Ze begrijpt haar moeder nu beter. Als meisje van twaalf weet je niet hoe verliefdheid voelt.

'Al die trappen', zucht een vrouw van in de vijftig die naar boven klimt. 'We krijgen hier wel de meeste benen van het noordelijk halfrond.'

## Maandagnmiddag

Op de gang trippelt peuter Lindsey rustig op Rita af. Haar blik is gericht op het been van de ervarende maatschappelijk werker.

>>



>>

schappelijk werkster. Ze dwelt eerst haar neus tegen het been en zet dan haar tanden erin. Rita glimlacht en weert haar zachtjes af. Ze zait even over de arm van het meisje om te laten zien dat je ook zonder agressie aandacht kunt geven.

Lindsey is een peutermisje met rode krullen en een roze winterjas aan. Onder de capuchon schieten haar ogen vuur. Ze slaat Rita en knuffelt dan snel haar moeder. Dat bijen is nieuw', zegt Lindsey's moeder Natasa tegen Rita als ze even later in een spreekkamer zitten. 'Schreeuwen en slaan was bekend.'

Terwijl Natasa vertelt over de ruïzes met de vader van Lindsey - 'hij geeft een tik, ik geef een tik terug; ik laat me niet slaan' - probeert het meisje een sarkop van tafel te graaien, een telefoon van tafel te trekken en de zorgvereenkomst die haar moeder moet ondertekenen wil te krassen. Als ze haar zin niet krijgt, krijst ze oververlovd. Haar moeder schreeuwt: 'Ik kan er niet tegen. Dat geschreeuw.'

Lindsey heeft nu de hoorn van de telefoon te pakken. Ze houdt hem bij haar oor en zegt: 'Papa? Papa? Papa?' Ze geeft een knaag op de telefoon en brabbelt iets. 'Het klinkt als ik bou van je', zegt Rita.

Hij is een leuke vader, vertelt Natasa. Hij speelt zo graag met Lindsey. Natasa heeft medelijden met haar ex, ze houdt nog van hem. 'Het is toch ook erg? Dat hij vroeger aan een stoel werd vastgebonden omdat hij niet stil kon zitten.' Rita knikt en stiet dan de vraag: 'Hoe leuk is een vader die de moeder van

zijn kind slaat?'

Natasa kijkt naar de grond. Hier in de opvang dringt het pas door dat de ruïzes haar dochter hebben geleerd dat agressiviteit normaal is. Ze is blij dat ze in Groningen is. Bijl dat ze eindelijk hulp krijgt. Ze recht haar rug. 'Hij zegt altijd: mijn vader heeft me verpest. Ik zeg nu tegen hem: ik laat Lindsey niet verpesten.'

De eerste keer dat haar vader Lotte een blauw oog sloeg was ze negen. Waarom hij dat deed weet ze niet meer, vast iets doms. Dat was het meestal. Dan ging er iets mis en had zij het gedaan. 'Thuis kwam ze nauwelijks haar slaapkamer uit. Behalve dan voor het eten. Soms vluchtte ze naar haar vriendin of naar haar nichtje.'

De vriendin stond erbij. De laatste keer sloeg haar vader haar moeder zo hard dat ze een klagloop kreeg. Daarna vluchtten ze naar de opvang. Soms houdt Lotte het niet meer vol in kamer 103. Dan heeft ze ruzie met haar moeder. Of met haar zusje. Dan schreeuwt ze: 'Ik wil dit niet! Ik ga terug naar papa.'

Naar school gaat Lotte niet meer. Hoe hard de werkers hier in de opvang het ook proberen haar weer zover te krijgen. Die nieuwe school hier in Groningen wordt ze niet leuk. Ze hoorde er niet bij. Als ze om kwart over acht de deur van de opvang achter zich dichttrok en iedereen dacht dat ze naar school ging, zwierf ze door de straten van Groningen.

Lotte's moeder Ellen herkent dat gedrag. Zo was ze als puber ook. Ellen is soms bang dat Lotte in dezelfde valkuil stapte, geen diploma halen, weglopen. Op haar zeventiende trok ze zelf in bij een veel oudere man. Nu heeft ze drie prachtige kinderen, een drugsverlating en een kamer in de vrouwenopvang.

**Dinsdagavond**  
Het zusje en broertje van Lotte spelen toneelstukjes op de speeltoel van de vrouwenopvang: de kindersoldier. Anouk en Tim, acht en zes jaar oud, spelen eerst sneeuwvrije, dan politie en boef en uiteindelijk een kantewoerf. De begeleiders van de kindersoldier zijn het publiek. Elk toneelstukje eindigt met Anouk en Tim die boven op elkaar liggen in een iets te ruwe woestijnd.

Na het toneelstukje willen ze boksen op de 'heksenzolder'. Die ligt naast de kindersoldier en is spannend en knud met hoge donkere balken en overal oud speelgoed. In het midden hangt een rode bok-

bal boven een dikke gele mat. De twee nemen een aanloop, richten eerst een karatetrap op de bokbal en meppen dan voluit op de enorme rode zak waar ze een keef of tien insappen.

'Auf', roept Tim en wappert met zijn dunne handje in de enorme handschoen. Andere hand dan maar. 'Auf!'

Als Anouk zich egerst aan haar kleine broertje roept ze: 'Tim! Aan de kant!' Ze slaakt een ijselijke gil en mept Tim hard in zijn zij. Als de kinderverker ingrijpt, zegt het jongste doodleuk: 'Doet geen pijn hoor'. Anouk pakt een oor van haar broertje en draait het handhanding om. 'Je moet luisteren Tim!'

**Woensdagavond**  
Gastvrouw Nadia zet scharen, kaartjes, stickers en lijn op de lange tafel in een van de vier huiskamers die de vrouwen en kinderen hier delen. 'We gaan kerskaartjes maken', zegt ze enthousiast. Het is koffie-uurtje: het moment dat de kleinste op bed liggen en de vrouwen samen iets gezelligs doen.

'Voor wie maak jij een kaart Chantal', vraagt Nadia. Gastvrouwen werken 's avonds en in het weekend, als de andere hulpverleners vrij zijn. Nadia doet het werk nu tien jaar. Ze is populair, ze wil altijd wel een praatje maken.

'Voor mijn moeder', antwoordt Chantal met een groe glimlach. Het gaat beter met Chantal. Ze leest veel. Daar geniet ze van.

Natasa heeft haar wenkbrauwen opgemakt. 'Vanden jullie het mooi?', vraagt ze werken aan de rest. Instemmend gonk aan tafel. 'Ik vond een make-up doos onder mijn bed', zegt ze blozemd. 'Ik dacht: nu kan het wel weer.'

Lotte laat de vrouwen een tekening zien. In haar kenmerkende kleurige heftige letters staat de naam Steazy. 'Dat is een rapper', zegt ze met een verlegen glimlachje.

Ook haar moeder Ellen schuift aan. Niet om te knutselen. Ze ript aan haar zwarte heffe en begint over haar nieuwe huis. Hoeveel mazzel ze daarmee heeft. 'Eindelijk weer een beetje geluk', zegt Nadia. Ellen knikt. Er zit aarzeling in dat knikje.

Geluk is het nieuwe onderwerp voor het levendige gesprek tijdens het geknustel aan tafel. Anouk hangt vrijlijk over de schouder van haar moeder. Sommige vrouwen hebben een geluksgedat. Dat vindt Anouk interessant.

'Op welk nummer wonen wij hier?', vraagt ze. 'Nummer elf', zegt Nadia.



'Dan is elf mijn geluksgedat', besluit Anouk.

**Donderdagochtend**  
De stilte is terug in de groep. Lotte wrift over de kafen van haar schoolboeken. Ze liggen naast haar op de rode bank. Maatschappelijk werkster Irene kijkt haar schuin aan. Eerder die ochtend zat Irene tegen haar collega's. 'We moeten voorkomen dat dit meisje hier over een paar jaar ook zit. Net als haar moeder.'

Lotte heeft vandaag roze knopjes in haar oren. Af en toe kijkt ze geërgerd opzij omdat haar moeder steeds de huiskamer in- en uitloopt. 'Vandaag moet je Engels en wiskunde maken', zegt Irene. 'En bladzijde 81 lezen van Nederlands. Oké?' Het meisje knikt.

Ellen loopt weer binnen. 'Xan jij haar niet meemenen naar school?', roept ze plotseling tegen Irene. 'Jullie kunnen het toch zo goed met elkaar vinden?' Irene kijkt Ellen even aan. 'Ja. Dat kan. Maar ze heeft ook een moeder.'

Een half uur later is Irene de trap opgelopen naar de werkzamer van de hulpverleners. Achter haar bureau hangt een groot wit bord waarop met viltstift de namen van alle opgevangen vrouwen zijn geschreven. Een rode streep onder de naam betekent 'time-out'. Een zwarte streep noedde. Slaachtofers van mensenhandel hebben een blauwe streep.

Irene maakt. Haar collega's zien het en laten haar met rust. Ze weten dat het werk zwaar kan zijn en dat het soms moeilijk is om afstand te houden. 'Ik lig wakker van Ellen', zegt Irene dan hardop. 'Van haar kinderen. Je ziet dat het fout gaat. Wat we ook proberen.'

**Zondagmiddag**  
Om twintig over vijf belt de politie. Gastvrouw Nadia neemt op. Ja, antwoordt ze, er is plaats voor een jongevrouw met een baby. De bewoonster van kamer 206 is net die middag na drie weken time-out vol goede moed vertrokken naar een nieuw huis. Voor zichzelf.

Agenten brengen de vrouw. Haar zoonzit zit op haar arm en kijkt verbaasd rond. Een buggy en een grote plastic tas met babybedjes en vier luiers is alles wat ze bij zich heeft. Nadia herkent de vrouw meteen. Drie jaar geleden was ze met haar moeder in de

opvang. Toen was ze nog een lastige puber die wegleg. 'Het is hier niks vrienden', zegt de jonge moeder op weg naar kamer 206.

In het trappenhuis passeren ze Lotte. Ze zit smikkend in de vensterbank. Ruïze met haar moeder. En haar wilde zusje Anouk was zo boos dat Lotte een van de huiskamers in moest vluchten. 'Anouk zit achter me aan', riep ze buiten adem.

Haar zusje raast door de binnenplaats. Lotte boort het. 'Ze krijst alles en iedereen bij elkaar. Schreeuwt tegen de deur en slaat tegen de ramen met haar vuisten. 'Mijn kinderen willen slapen!', schreeuwt een van de vrouwen. Anouk klimt op een houten bankje, klemt haar handen om de spijlen en duwt uit alle macht haar blote voeten tegen de leuning. Lotte ziet hoe woest ze uit haar ogen kijkt. Alsof ze beeten is.

Gastvrouw Nadia rent naar beneden. Haar vragen dringen niet tot Anouk door. Dan komt Ellen aangevoerd. Zij vraagt niks. Ze pakt Anouk hardhandig vast.

Ellen weet niet meer hoe het verder moet. Een paar uur geleden vertelde ze het nog tegen Nadia. Ze weet niet hoe het moet met de kinderen. Met zichzelf. Dit kan ze er niet bij hebben.

Ellen trekt haar dochter van de bank. Anouk valt op de grond. Ben je godverdomme helemaal gek geworden?', schreeuwt Ellen. 'Hier komen!' Anouk woedt nog wilder. Ze slaat haar moeder. Ze schopt. Ellen wil haar mee naar binnen slapen. Ze krijst het spartende meisje niet door de deur. Ze sluiert. Ze sjort.

Als Nadia komt aanlopen en de werelsting probeert te sussen, is Ellen het zat. 'Hier!', brult ze. 'Julie mogen haar hebben.' Ze smijt haar dochter naar de gastvrouw.

'Jullie weten het toch allemaal zo goed? Ik hoef haar niet meer.' Ellen goopt de deur dicht en beent weg. Anouk ligt op de grond. Nadia helpt haar overeind.

Een paar meter daarboven zit Lotte nog steeds in de vensterbank. Met haar benen opgetrokken en haar hoofd tegen het glas staart ze uit het raam. Lotte is bang voor Anouk.

De namen in dit verhaal zijn gefingeerd.



'Lotte weet niet hoe veel meisjes als zij al onder de hoes hebben geslagen. Ze weet niet of die meisjes zich net zo voelden. Ze weet niet of ze allemaal nachtmisjes hadden van hun vader die hun moeder vermoordt...'

## Krachtwerk in de vrouwenopvang

'Het kind staat centraal bij alles wat we hier doen', zegt maatschappelijk werkster Marieke Bekkers. Daar ligt de kans om de cirkel van huiselijk geweld die soms generatie op generatie doorgaat te doorbreken. 'Want hebben we, als het kan, contact met het hele gezin. Vader, moeder en kind.'

'Dat is onvoorstelbaar moeilijk', zegt Paulien Sissing, teamleider van de vrouwenopvang. Kinderen die leefde tussen huiselijk geweld leren dat liefde en geweld bij elkaar horen. Ook Lotte. 'De kans dat zij hier straks zelf voor de deur staat is groot', beaamt Bekkers.

De vrouwenopvang van stichting Het Kopland gebruikt de methodiek krachtwerk om patronen te doorbreken. Veerkracht, het daarvan de voortbreng. Kinderen. Niet kijken naar wat iemand

nie kan, zoeken naar wat iemand wel kan. In kleine stappen plannen maken om het zelfvertrouwen te laten groeien. Eerst alle narijheid wegpoepen.

Bekkers: 'Het zelfbeeld van bijna alle vrouwen in de opvang is vaak heel laag. Ze zijn vaak jarenlang gekleinert door hun man. 'Wat ben je klijen en dom', krijgen ze te horen. En dan krijgen ze weer klappen.'

Vrouwen en kinderen die binnen komen in de opvang krijgen eerst een diagnosegesprek met een psycholoog of een orthopedagoog. Op basis van de diagnose krijgen ze volgens de algemene wet bijzondere ziektekosten een indicatie voor de hoeveelheid zorg ze nodig hebben. Ook wordt gekeken of behandeling nodig is. In de vrouwenopvang zien ze vaak posttraumatische stressstoornissen.

De vrouwen krijgen een mentor toegewezen - een van de maatschappelijk werkers - en voor de kinderen is er een ouder-kindgeleider. De speciale kindverwerkers doen activiteiten met de kinderen alleen, zoals het spelen op de kindersoldier of, zoals voor Tommy, contact leggen met de vader via Skype. Vaders worden ook meteen gebeld om te vertellen dat hun vrouw en kinderen veilig zijn.

Hoe vaker Lotte's moeder wegging - Ellen was vaak uit huis - hoe angstiger de kinderen werden. Anouk raakte vaak in paniek en werd boos. Lotte weigerde naar school te gaan. Met hulp van school, de leerplichtambenaar, de orthopedagoog, de ouder-kindgeleider is geprobeerd om afspraken met Ellen en Lotte te maken. Dat lukte niet altijd. Bekkers:

'Ellen was zelf jong van school gegaan en kreeg het niet voor elkaar om Lotte naar school te krijgen.' Sissing: 'Als een moeder er niet achter staat, kun je een kind uiteindelijk niet helpen.'

Gekozen is om Lotte voorlopig in de opvang huiswerk te laten maken zolang de leerplichtambenaar zocht naar een manier om haar weer naar school te laten gaan. Bekkers: 'Dat lukte. Dat vond ze ook leuk. Ze merkte dat ze het kon.'

Het was een van de kleine stapjes van het krachtwerk.

Ellen en haar kinderen waren voor de vrouwenopvang uitzonderlijk, omdat er veel aan de hand was op meerdere fronten, zegt Bekkers. 'Neem Chantal. Van haar weet je dat ze het straks redt. Met drukwerk van mijn oude cliënten gaat het gewoon goed.'